

ממתינים לשב

מתווה להסדרת סוגיית הממתינים באתיופיה

ממתינים לשבֿ מתווה להסדרת סוגיית הממתינים באתיופיה

סיון לוי

הרב שי פירון

ענבר הרוש-גיטי

תודות:

ד"ר בני פישר | פעיל בקהילות הממתינים ושותף לדרך

ברק לוזון | פדרציית סן פרנסיסקו

הסוכנות היהודית

חברי ועדת ההיגוי

עשרות השותפים והמרואיינים

'פנימה'

אייר, תש"פ

מאי, 2020

תוכן

4	הקדמה
6	חברי הוועדה
8	תקציר

שער ראשון- רקע

12	פרק 1 עליית יהודי אתיופיה
17	פרק 2 מדיניות העלאת צאצאי 'זרע ישראל'
21	פרק 3 התייחסות הלכתית לשאלת יהודי אתיופיה
21	3.1 קהילת 'ביתא ישראל'
22	3.2 קהילת 'זרע ישראל'
24	פרק 4 זיקה ליהדות ושיבה לחיקה

שער שני- תמונת מצב

26	פרק 1 נרטיבים ועמדות
29	פרק 2 המחיר החברתי
31	פרק 3 הגדרת הבעיה

שער שלישי- הפתרון המוצע

34	פרק 1 הצעה למדיניות סדורה
37	נספח הצעה לקריטריונים
39	מקורות והערות

הקדמה

'פנימה' הוקמה על מנת לחדד את הזהות המשותפת ולהעמיק את האתוס הלאומי. פנימה היא תנועה של אנשי רוח ומנהיגים מכל חלקי החברה החפצים להציע סדר יום חדש לישראל, סדר יום שבבסיסו התמודדות אמיצה עם שאלות היסוד המטלטלות את קיומנו ומאיימות על שלמותנו.

לאורך שנותיה הזניחה מדינת ישראל חלק מבעיות היסוד שלה. סוגיות של זהות ומהות נדחקו לשולי השיח הישראלי. נטייתנו הטבעית כבני אדם היא לחמוק משאלות של זהות. שאלות אלו נוגעות בנימי הנפש הרגישים של כל אדם ומחלוקת עליהם עלולה לפצוע אותנו. ישראלים רבים נוטים לחמוק משאלות הזהות הפוצעות אותנו.

אמירות כגון "על הרוב אנחנו מסכימים" או "80% מהישראלים מסכימים על 80% מהנושאים" הפכו לנחלת הכלל. יש להבהיר חד-משמעית: זה לא נכון. 20% שבמחלוקת שולטים בחיינו. אלה האחוזים המגדירים אותנו, מפלגים ומחלקים, ומשפיעים על כל מרחבי החיים.

הרצון להרחיק את המחלוקת מהפרהסיה הציבורית הוביל לתרבות של רמייה, השאלות האמיתיות, העמדות העמוקות, נדחקו. ואולם מתחת לפני השטח - המחלוקת מבעבת. **כך העמיקו המחלוקות השבטיות, השנאה והפילוג הלכו וגברו, הסולידיריות נשחקה והלכידות הלאומית בסכנה.** אסור לנו לבסס את ה'יחד' הלאומי שלנו על האויבים שמחוץ לגבולות המדינה, עלינו להביט פנימה על מנת לגבש אתוס לאומי משותף.

לאחר מחאת צעירי הישראלים יוצאי אתיופיה שהתרחשה בקיץ 2019, פנו צעירים מבני הקהילה לפנימה וביקשו את עזרתנו בהתמודדות עם חוויית הגזענות וההדרה אותה הם חווים במדינה. כחלק מהמאמצים של פנימה בבניית נרטיב משותף, ראינו לנכון לקדם פתרונות בהקשר לסוגיות אלו.

מדינת ישראל השקיעה מאמצים רבים בשינוי עמדות הציבור כלפי יהודים עולים מאתיופיה. חלקם נחלו הצלחה וחלקם נכשלו. גם היום אחרי עשרות שנים בישראל, חלק גדול מבני הקהילה חשים מופלים ומודרים, הם חווים תחושות קשות במגוון רחב

של תחומים. פתרון הבעיות המעצימות את התחושות הקשות של בני הקהילה יהווה בסיס מוצק לשינוי מערכת היחסים של בני הקהילה עם הממסד הישראלי בפרט ועם החברה הישראלית בכלל. בכלל זה יש לטפל בסוגיות הקליטה, אכיפת יתר, והתעסוקה.

אחת הסוגיות המרכזיות המעצימות את תחושת האפליה היא סוגיית קהילת הממתינים בגונדר ובאדיס שבאתיופיה. סוגיה כאובה זו נמשכת שנים רבות. במסמך זה אנו מבקשים להציע מתווה לפתרון הבעיה, תוך התחשבות בצרכי הקהילה המגוונים (תומכים - מתנגדים); עמדת המדינה; עמדת הרבנות הראשית; פעילי עלייה ועוד. אנו רואים בכך צעד חשוב שיתרום למזעור הכעסים, לביעור חויית הגזענות ולהגברת התערותם של בני הקהילה בארץ.

חברי הוועדה ושותפים

לפי סדר ה-א-ב

חברי הוועדה

הרב אברהם גיסר | יו"ר המועצה לחמ"ד ויו"ר מכון 'משפטי-ארץ'
ד"ר אברהם נגוסה | חבר כנסת ויו"ר ועדת העלייה, הקליטה והתפוצות לשעבר, פעיל עלייה
אודי פראור | סמנכ"ל ממשל וחברה במשרד ראש הממשלה לשעבר
אורי פרדניק | יו"ר מטה המאבק להעלאת יהודי אתיופיה
הרב אליהו בירנבוים | מכון שטראוס עמיאל להכשרת רבנים לקהילות יהודיות בתפוצות
אליסה בדנר | פעילה להעלאת יהודי אתיופיה
ד"ר בני פישר | פעיל בקהילות הממתינים ושותף לדרך
ברק לוזון | מנכ"ל המשרד הישראלי, הפדרציה היהודית של סן פרנסיסקו
חה"כ גדי יברקן | ליכוד
גיל חדש | ראש תכנית 'אקדמיה-כיתה' במכון מופ"ת
דותן לוי | ראש מכון חינוך 'דרך כפר'
חה"כ חילי טרופר | כחול לבן
יהודה עציון | פעיל עלייה
יהודה שרף | מנהל היחידה לעלייה, לקליטה ולמשימות מיוחדות בסוכנות היהודית לשעבר
פנטהון סיום | ח"כ לשעבר וראש משלחת הסוכנות היהודית במעמד קונסול באתיופיה לשעבר
פנינה אגניה | מנהלת ממשקים וסינרגיה היחידה לאסטרטגיה, תכנון ותוכן בסוכנות היהודית
קסאו שיפראו | פעיל להעלאת יהודי אתיופיה
שלמה מולה | סגן יושב ראש הכנסת וחבר הנהלת ההסתדרות הציונית העולמית לשעבר

שותפים ומרואיינים

קייס אביהו עזריה | יושב ראש מועצת הכהנים וקייס קהילת אשקלון
אברהם ירדאי | יו"ר איחוד ארגונים של עולי אתיופיה לשעבר ומגיש חדשות בקול ישראל לשעבר
אוקה זנה | ראש היחידה הממשלתית לתיאום המאבק בגזענות
אוריה אלקיים | כתב חינוך וחברה בכאן 11
אורן כהן | סמנכ"ל משרד ראש הממשלה
אינאו פרדה סנבטו | פובליציסט ופעיל ציבור
קייס אליאס סמאי | קייס קהילת ראשון לציון
הרב אליעזר מנגשה | רב קהילה בבאר שבע

אלישיב רייכנר | עיתונאי
אללני אדמסו | יועץ ראש ממשלת ישראל לענייני העדה האתיופית לשעבר
אמירה אהרונוביץ | מנכ"לית הסוכנות היהודית
גרמי בנימין מגולדפרב זליגמן | עו"ד
ד"ר דוד בריקסטון | סגן יו"ר הנהלת הסוכנות היהודית
דניאל דגו | פעיל עלייה
טיגבו וורקו | צעיר מקהילת 'זרע ישראל'
ד"ר יפה גיסר | אשת חינוך ומרצה לספרות חז"ל
יצחק (בוזי) הרצוג | יו"ר הסוכנות היהודית
הרב מברטו סולומון | רב מדרשת נשמת רב להכשרת רבנים ליוצאי אתיופיה
הרב מנחם ולדמן | רב קהילות הממתנים לעלייה באתיופיה, מומחה ליהדות אתיופיה
קייס מנטוסונט אלי וונדה | קריית גת
מרקאצ'ו יאלק | צעיר מקהילת 'זרע ישראל'
הרב משה סולומון | מנהל תכנית צוערים לשלטון המקומי
סורפל עלמו | פעיל מטה המאבק להעלאת שארית יהודי אתיופיה
חה"כ צביקה האוזר | לשעבר חבר ועדת ויגדור
הרב ראובן טל יאסו | רב הקהילות מאתיופיה בבית שמש ובגדרה לשעבר, ויועץ לשרי החינוך והדתות לשעבר
הרב רא"ם הכהן | רב ישיבת עותניאל
עו"ד רותם ידלין | ראשת מועצה אזורית גזר
הרב שי אברהם | רב העיר ערד
פרופ' שלמה מור יוסף | מנכ"ל רשות האוכלוסין וההגירה
שמעון סלומון | ח"כ לשעבר
הרב ד"ר שרון שלום | ראש הקתדרה הבין לאומית לחקר יהדות אתיופיה הקריה האקדמית אונו
חברי קהילת הממתנים באדיס אבבה
חברי קהילת הממתנים בגונדר

תקציר

1. תהליך העלייה ההמוני של יהודי אתיופיה לישראל החל לפני

כארבעים שנים. לאורך השנים חוזרות ועולות טענות בדבר קליטה לקויה, זאת על אף שהדור השני והעולים הצעירים הצליחו לצמצם באופן מרשים את הפערים בהשוואה לעולים הוותיקים ובני הדור הראשון, ויש שיפור במדדי החיים של העולים.¹ חברי הקהילה חווים אפליה בכל תחומי החיים בשל צבע עורם ועקב הטלת ספק ביהדותם. אחת לכמה שנים מתעורר גל מחאות נוסף המבטא תחושות של זרות, גזענות, דחיה חברתית והיעדר תחושת זהות משותפת ושייכות.² ועדות ממשלתיות הוקמו ומזור לייסורי הצעירים בני העולים מאתיופיה - אין.

2. אחת הסוגיות המסעירות והמכאיבות ליוצאי אתיופיה

היא סוגיית היחס לבני הקהילה שנתרו מאחור. חלקם מתגוררים למעלה מעשרים שנים בתנאי עוני ומחסור במדינת עולם שלישי, רק בשל רצונם לממש את חלומם לעלות לציון. **היחס לבני הקהילה שנתרו מאחור מצוי במחלוקת פנים קהילתית.** יש הרואים בהישארותם עוול המוכיח את גזענות החברה הישראלית בכלל וזו של ממשלת ישראל בפרט. מצד שני, יש הסבורים כי לא מדובר ביהודים, אלא במי שהתנצרו, ולפיכך אין הכרח

לאשר את עלייתם לארץ. אולם, אלה גם אלה, מסכימים כי המצב המורכב מוביל לתחושות קשות בקרב בני הקהילה, בעיקר בקרב מספר גדול של משפחות מפוצלות, קרועות לשניים, כך שחלק מבני המשפחה נותרו מאחור, באתיופיה.

3. ממשלת ישראל מתקשה לקבל החלטה בסוגיית הממתינים

באתיופיה, אשר מתאפיינת במורכבות רבה וטומנת בחובה אתגרים לא מעטים. לממשלת ישראל אין מדיניות ברורה, החלטות סדורות, ותכנית פעולה מתוקצבת. המדינה מעולם לא שלחה לממתינים הודעה רשמית אודות זכאותם לעלייה ארצה. תשובות שליליות נשלחו במרבית המקרים למשפחות בארץ שהגישו את הבקשות עבור קרוביהם הממתינים באתיופיה, אך היו לאורך השנים משפחות רבות שלא קיבלו תשובה על פנייתם.

4. פעולות ממשלות ישראל לאורך השנים נעשו כתגובה ללחצים

פוליטיים בלבד, מה שהביא לביסוס חוסר אמון בין הצדדים. חוסר האמון נבע בעיקר לנוכח הטענה כי אין לסיפור סוף, וגם לאחר התחייבות הפעילים שזוהי "הקבוצה האחרונה" מגיעים אנשים חדשים לקהילות. **עד היום, אין אף גורם שיודע באופן ודאי כמה אנשים ממתינים בקהילות ומספרם**

נע בין 7,000 ל-14,000 בהערכות שונות. לאור זאת, מוסדות המדינה מעדיפים להימנע או לדחות את העיסוק בסוגיה, מה שמעביר את הטיפול בה לשדה הפוליטי, בו מתקבלות החלטות מבלי להכיר את התמונה המלאה לעומקה.

5. קידום המתווה יביא לסיום הפרשה הכאובה ויאפשר למשפחות הזכאיות להתאחד לאחר שנים רבות. גם מי שאינו זכאי עלייה יוכל להמשיך את חייו

מבלי להמתין שנים ארוכות לתשובה בתנאי מחייה קשים. הקהילה האתיופית כולה תוכל לשקם את האמון במדינה ובמוסדותיה. אמון אשר נפגע, בין היתר, כתוצאה מהתמשכות העיסוק בפרשה ללא פתרון מסיים. החברה הישראלית תקבל הזדמנות לתיקון חברתי תוך קליטה ראויה של העולים החדשים, יחד עם הפקת לקחים מטעויות העבר. **מדינת ישראל תוכל לפרסם מדיניות הברורה לכל, ותאפשר למנגנונים מסודרים לנהל את תהליכי העלייה, בחשיפה נמוכה ללחצים פוליטיים.**

הצעה לפתרון

אחריות וניהול של המדינה, מדיניות יוזמת, חשיבה והעמקה משותפת המתווה את הדרך

 <p>גיור</p>	 <p>הכנה לעלייה וקליטה</p>	 <p>סירוב הגירה</p>	 <p>גיבוש מדיניות</p>	 <p>החלטת ממשלה</p>
<p>ניצול השהיה בקהילות להכנה לקראת גיור, ובמידת האפשר להשלמתו</p>	<p>הכנה לעלייה באתיופיה כולל לימוד עברית והכשרה מקצועית, ותכנון קליטה מיטבית בישראל בשותפות הסוכנות היהודית</p>	<p>תינתן תשובה רשמית של מדינת ישראל לכל מי שלא יימצא זכאי לעלייה</p>	<p>א. יצירת רשימה מהימנה של הממתנים ופרטיהם ב. גיבוש קריטריונים לזכאות לעלייה ג. אישור עלייה מידיי לזכאים לרבות חוק השבות</p>	<p>ממשלת ישראל תגבש במהירות מדיניות באשר לממתנים</p>

מסיום תהליך זה, מי שיטען לשייכות לזרע ישראל יפנה באופן פרטני למדינת ישראל על פי מנגנון ההגירה והעלייה הקבוע לכלל אזרחי המדינות.

שער ראשון

רקע

פרק 1 | עליית יהודי אתיופיה

פרק 2 | מדיניות העלאת צאצאי 'זרע ישראל'

פרק 3 | התייחסות הלכתית לשאלת יהודי אתיופיה

פרק 4 | זיקה ליהדות ושיבה לחיקה

פרק 1 // עליית יהודי אתיופיה

על פי עדויות וראיות מהימנות ביותר... וגם אני הצעיר בשבטי ישראל חקרתי ודרשתי היטב בענייניהם... והחלטתי לפי עניות דעתי שהפלאשים הם יהודים שחיבים להצילם מטמיעה והתבוללות ולהחיש עלייתם ארצה ולחנכם ברוח תורתנו הקדושה ולשתפם בבנין ארצנו הקדושה ושובו בנים לגבולם.⁵

ב-1974 הוקם הארגון American AAEJ (Association for Ethiopian Jews). ארגון זה מראשיתו הפעיל לחץ כבד על ישראל להעלות את יהודי אתיופיה, האשים את המדינה בגזענות ובהימנעות מהעלאתם בשל צבע עורם. ההאשמה בגזענות לא היוותה רק טיעון בשיח הפנים יהודי, אלא היוותה גם נשק בידי AAEJ שאיים לפרסם זאת בעיתונות היהודית והכללית בארצות הברית על מנת להביך את ישראל ולגרום לה לזרז את התהליך. טענות אלו נדחו שוב ושוב על ידי הממסד הישראלי.⁶

על אף פסיקתו ההלכתית של הרב עובדיה יוסף, התארכות תהליך ההעלאה לארץ הובילו להחמצת חלון ההזדמנות להעלאה מוסדרת של יהודי אתיופיה. בשל כך נאלצו אלפי יהודים להלך במדבריות סודן. רבים מהם שילמו בחייהם, רבים ניזוקו

עליית יהודי אתיופיה לישראל באופן מאורגן החלה בשנות השמונים של המאה העשרים. עלייתם התאפשרה לאחר סיום תהליך ההכרה בהם כיהודים, אשר נמשך שנים רבות. ממשלת ישראל מיאנה להעלות את יהודי אתיופיה. בתחילת שנות השבעים שלט במוסדות המדינה הספק בשאלת יהדותם:

"אין בשום אופן לעודד במאורגן ובאופן המוני עליה של פלשים. הסיבות לכך הן גם בשטח היהודי הפנימי - בשל הספק אם הם יהודים או לא לפי ההלכה עלולה כל עליה המונית לסבך את המדינה בפרשיות נוספות של מי הוא יהודי ולהביא נזק רב - וגם ביחסיו עם אתיופיה."³

בפברואר 1973 אישר הרב עובדיה יוסף ז"ל, הרב הראשי הספרדי, את יהדותם של 'הפלאשים' וקרא להעלאתם. הכרזה זו התקבלה בקרירות מצד מוסדות המדינה הרשמיים. עם זאת, פסיקתו הייתה זו ששכנעה לבסוף את הממסד כי יש להעלות את יהודי אתיופיה.⁴

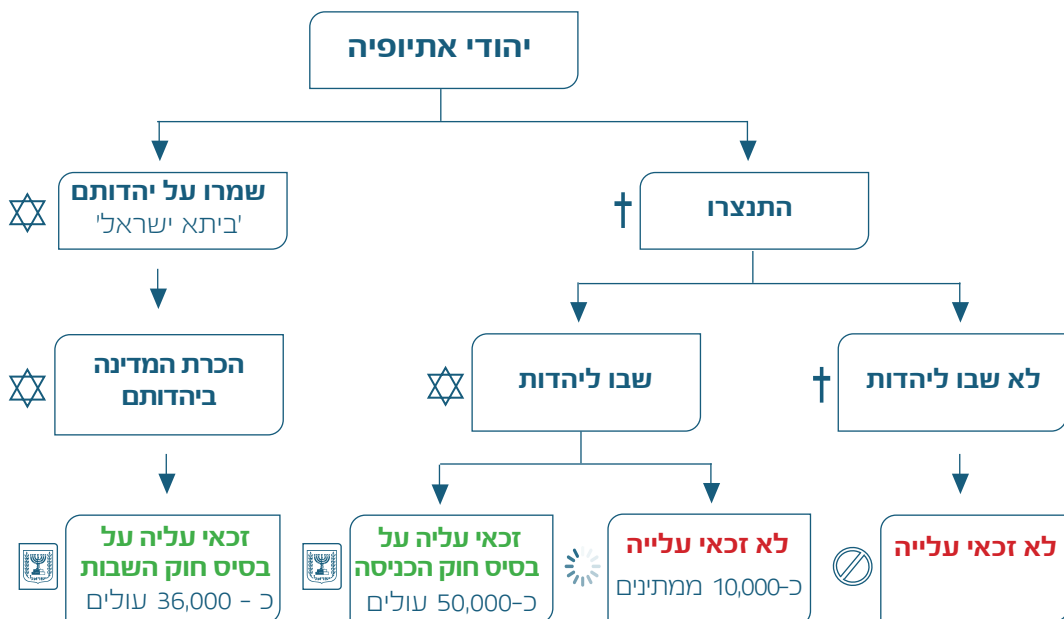
"לכן באתי למסקנה, כי הפלאשים הם צאצאי שבטי ישראל שהדרימו לכוש ואין כל ספק שהגאונים הנ"ל שקבעו שהם משבט דן חקרו ודרשו והגיעו למסקנה זו

ליהודי אתיופיה בעלייתם.

העולים מאתיופיה נחלקים לשתי קבוצות מרכזיות: קבוצת 'ביתא ישראל' וקבוצת 'זרע ישראל' (המכונים "פלשמורה"). יצוין כי קיימים ביניהם קשרי משפחה וההבחנה ביניהם

נזקי גוף ונפש. במסע גבורה ציוני ומרגש שהובל על ידי מנהיגי קהילת 'ביתא ישראל', הצליחו עשרות אלפים מיהודי אתיופיה לעלות ארצה. לאחר שנים רבות, עם שינוי הנסיבות הפוליטיות ומערכות היחסים שבין מדינת ישראל לממשלת אתיופיה, פעלה מדינת ישראל, באמצעות המוסד, כדי לסייע

קורות יהדות אתיופיה

תעודת זהות | ביתא ישראל

מקור: שבת דן

אורח חיים יהודי: בני דת משה-
הלכה שבכתב ומורשת ייחודית
שעברה מדור לדור

הכרה ביהדותם: 1973 הרב עובדיה
יוסף

עלויות מרכזיות: 'מבצע משה'

1984, 'מבצע שלמה'- 1990.

סה"כ עולים: כ- 36,000

קהילת 'זרע ישראל' היא קהילה שאבותיה התנצרו בשנים הידועות בתולדות אתיופיה כ-"כפז-קן" (מאמהרית- "הזמן הרע") בו מתו במגפות וברעב רבבות יהודים, בין השנים 1888-1892. בתקופה זו, בפקודת הקיסר יוהנס, נכפתה המרת דת וקבלת הנצרות. מיסיונריים מאירופה ניצלו את המצב הכללי הקשה ואת חולשת המנהיגות הרוחנית של אותה התקופה והאיצו תהליכים אלה. חלק ניכר מיהודי אתיופיה שהתנצרו במאה הקודמת עשו זאת בשל המציאות הפיזית והכלכלית הקשה באתיופיה. המומרים היו נתונים במצב של מעבר מהיהדות

בארץ בקרב בני הקהילה אינה חד משמעית ובמידה מסוימת מלאכותית.

'ביתא ישראל' היא קהילה שמנתה כארבעים אלף יהודים אשר הקפידו לשמור על יהדותם באתיופיה לאורך השנים. מנהיגיהם שונים מהיהודים בעולם המערבי, שכן כפי הנראה הם עזבו את ממלכת יהודה טרם כינונה של התורה שבעל פה. בשל הסתגרותה של אתיופיה מהעולם, התפתחה בה מורשת דתית ייחודית המושתתת על התנ"ך ועל פרשנות שעברה מדור לדור.⁷ עלייתם ההמונית לישראל התחילה באמצע שנות השמונים ב'מבצע משה' והסתיימה בתחילת שנות התשעים ב'מבצע שלמה'.

בירור שייכותם של המועמדים לעלייה לקהילה היהודית ואישורם על ידי המדינה הסתמך על 'רשימת אורט'. רשימה זו נערכה בשנת 1976 על ידי גרשון לוי, מנהל רשת בתי הספר של אורט באתיופיה מטעם 'האגודה לרווחת הפלשים'. רשימתו התבססה על שליחים מיהודי אתיופיה שלוי בחר בסיועו של יונה בוגלה, קודמו בתפקיד, אשר נשלחו לכלל הקהילות באתיופיה וערכו רישומים של יהודי 'ביתא ישראל'. הרשימות הועברו לארגון 'הוועד הישראלי למען יהודי אתיופיה'.⁸

'רשימת אורט' - רשימה שנערכה ב-1976 על ידי גרשון לוי וכללה מיפוי של

קהילות יהודי אתיופיה.

מושג

תעודת זהות | זרע ישראל

אורח חיים יהודי: הלכה
אורתודוקסית ומנהגים יהודים
אתיופיים

התנצרות: שלחי המאה ה-19, אך
חיו כקהילה נפרדת מהנוצרים

שיבה ליהדות: שנות ה-90

מעמדם היהודי: דעות חלוקות.
בכל מקרה נדרשים לגיור לאחר
העלייה ארצה

סה"כ עולים: כ- 50,000

בתהליך שהחל בשנת 1990, כשנה לפני 'מבצע שלמה', הם עזבו את הכפרים והגיעו לקהילות בערים הגדולות (גונדר ואדיס אבבה), אל פרקטיקות יהודיות אורתודוקסיות המנוהלות על ידי רבנים הפעילים במקום ובראשם הרב מנחם ולדמן. על אף שהיו תקופות קצרות שהקהילה באדיס אבבה התנהלה באופן עצמאי. הקהילות התעצמו בשל שמועות שהגיעו לאתיופיה על כך שנציגי מדינת ישראל נמצאים באדיס אבבה ובגונדר כדי לבדוק את זכאותם של בני הקהילה לעלות ארצה. שמועות

לנצרות. תהליך ההמרה מעולם לא הושלם, והמומרים וצאצאיהם "התקבעו במעבר".⁹

החברה הנוצרית באתיופיה לא קיבלה את היהודים המומרים וכינתה אותם 'פלשים' (מאמהרית - זרים). הלכה למעשה, הם חיו כתת-קבוצה, ולא נטמעו בקרב בחברה הכללית. בדומה לאנוסים בספרד ובפורטוגל, על אף שהתנצרו הם נותרו נבדלים מיתר האוכלוסייה: המשיכו לכנות אותם בשם 'ישראל', ובכל הסביבה היה ידוע מוצאם היהודי.

הם עסקו במלאכות הנחשבות בזויות (נפחות, קדרות, אריגה), הנוצרים המקומיים הקפידו שלא להתחתן עימם מפני נחיתותם והם נקברו בשולי בתי הקברות.

צאצאי 'זרע ישראל' הם אלה מתוכם אשר בחרו לשוב ליהדות. בשנות החמישים של המאה העשרים החלו המומרים בני 'זרע ישראל' לשוב ולהתקרב ליהדות. הרקע לכך היה פעילותה של הסוכנות היהודית באתיופיה, הידוק קשרים משפחתיים, דתיים וחברתיים עם 'ביתא ישראל' ומתיחות בין הקהילה לבין הנוצרים. תנועת החזרה ליהדות התחזקה עם גל העלייה הראשון של יהודי אתיופיה ב'מבצע משה'.

ונערכו מפגשים סביב ימי אבל ושמחה. במקרה בו בן הזוג הושב ליהדות לאחר קיום תהליך גיור מסורתי נערכו נישואין.¹³

יצוין כי קיימת קהילה שלישית של יהודים מחבל טיגראי. קהילה זו חיה בצפון אתיופיה ויחסיה עם הנוצרים מסביב היו טובים על פי עדותו של באראטי, נוסע איטלקי משנת 1655. פעילות מסיבית הייתה קיימת גם בטיגראי, אך היקפה היה מזערי. שליטי טיגראי אפשרו ליהודים לקיים את חייהם הקהילתיים ומנהיגיהם הייחודים, וגם כאשר הקיסר יוהנס הרביעי הנהיג את מדיניות ההתנצרות, זו לא נכפתה על יהודי המקום. קהילה זו הייתה הראשונה לעלות לישראל. עם זאת, עדיין ישנם כמה מאות צאצאים יהודיים בקהילה זו המבקשים לעלות לישראל.

אלה הגיעו לאחר **שוועדת רובינשטיין** ב-1991 ו**ועדת צבן** ב-1992 מונו בתום 'מבצע שלמה' לדון בענייני הממתינים.^{10 11}

כך נוצר מצב שסביב אגם טאנה ישבו במהלך המאה העשרים עשרות אלפי צאצאים למשפחות יהודיות, רובם בעלי יכולת להוכחת ייחוסם (כ-85% מכלל כ-47,000 העולים מאתיופיה בשנים 1993 - 2013, היו צאצאים ליהודי אתיופיה לפחות מצד אימותיהם).¹² יחסה של ממשלת ישראל ושל קהילת 'ביתא ישראל' לקבוצה זו אמביוולנטי לאורך שנים.

בה בעת, יהודי 'ביתא ישראל' ראו בהם קרובי משפחה, אך הקפידו לא לאכול עמם בשר ולא להתחתן עמם. בד בבד, נשמרו קשרים משפחתיים בחלק מהמקרים

ועדת רובינשטיין - ועדה משנת 1991 בראשות מזכיר הממשלה דאז, אליקים רובינשטיין. הוועדה קיבלה את עמדת הרבנים הראשיים, שיש לראות בבני הפלשמורה חלק מיהודי אתיופיה הזכאים לעלייה בתנאי שישובו ליהדות. הוועדה אפשרה שלושה מסלולי עלייה: עלייה מתוקף חוק השבות למי שיוכיח את יהדותו, שיבה ליהדות כולל גיור, ואיחוד משפחות.

מושג

ועדת צבן - ועדת שרים בראשות שר הקליטה יאיר צבן שהוקמה בשנת 1992. ועדה זו התנגדה לעלייה קולקטיבית של הממתינים וקבעה כי הם אינם יהודים. הוועדה ביטלה את מסקנות ועדת רובינשטיין ושללה הליכי השבה ליהדות או גיור באתיופיה והתירה איחוד משפחות על בסיס אישי והומניטרי.

פרק 2 // מדיניות העלאת צאצאי 'זרע ישראל'

גם זאת רק כתוצאה של הפעלת לחץ ופעילותם של פעילים וארגונים שונים. ממשלת ישראל העלתה מאז שנת 1993 כחמישים אלף איש מ'זרע ישראל'. קבוצה זו יחד עם ילדיהם מהווה קרוב למחצית מ-155 אלף הישראלים ממוצא אתיופי החיים כיום בישראל¹⁴

החלטות המדינה על בסיס רשימות ממתנים אשר נסמכות על מפקד אפרתי-ולדמן מ-1999, שנערך על ידי ארגונים חברתיים. רשימת אפרתי-ולדמן כוללת את הממתנים

מדינת ישראל העלתה לארץ מתוקף חוק השבות את כל היהודים חברי קהילת 'ביתא ישראל', זאת לאחר הכרה בהם כיהודים. לעומתם, בני קהילת 'זרע ישראל' אינם נחשבים ליהודים על פי הקריטריונים של חוק השבות, ועל כן החוק אינו חל עליהם. אלו אשר המדינה החליטה להעלות ארצה נכנסו מתוקף חוק הכניסה, כחלק מיישום סעיף 'איחוד משפחות'.

חוק השבות תשי"ו-1950 - מגדיר את הזכאים לעלות ארצה ולקבל אזרחות ישראלית.

מושג

חוק הכניסה תשי"ב-1952 - מסדיר את כניסתם לארץ של מי שאינם אזרחי המדינה. ומאפשר אשרה של ישיבה בארץ החל מכמה ימים ועד לישיבת קבע. בהקשר של קהילת הממתנים החוק מסדיר את כניסתם ושהייתם בארץ של מי שאושרו על פי החלטות ממשלה ייחודיות עד לקבלת אזרחות (לאחר תהליך גיור).

'רשימת אפרתי-ולדמן' - רשימה שנערכה ב-1999 על ידי דוד אפרתי והרב מנחם ולדמן וכוללת את השייכים לקהילת 'זרע ישראל'.

ארגון "נאקוג" האמריקאי ותיכנס לפעול במקומו בקהילת גונדר, ולאחר מכן הקהילה תיסגר. הצהרת הכוונות מטעם ממשלת ישראל הייתה שעם סגירת הקהילה בקשות העלייה יהיו על בסיס אישי, ורק זכאי חוק השבות יהיו זכאים לעלות.

מתוך הרשימה שגובשה הועלו לבסוף כ-6,000 ממתנינים. כ-1,800 מאלו שהופיעו ברשימות של הארגונים אשר ראו עצמם שנים רבות כחלק מקהילת שארית יהודי אתיופיה בגונדר או באדיס אבבה, נותרו באתיופיה ולא קיבלו אישור עלייה.

אלו שלא אושרו לעלייה לפי החלטת הממשלה הנ"ל הצטרפו לאלפי ממתנינים לעלייה מ'זרע ישראל' מצד אביהם שלא אושרו בהחלטות הממשלה הקודמות. מדובר במקרים אשר לא נכללו ברשימת הפוטנציאל לעלייה ולא ניתנה להם ההזדמנות להוכיח את שייכותם ל'זרע ישראל'. נוסף אליהם היו מי שנבדקו ונדחו, ולטענת הממתנינים ומשפחותיהם בארץ

מ'זרע ישראל' הן מצד אימותיהם והן מצד אבותיהם. הכנת הרשימה לא נעשתה בסמכות החוק והיא מהווה המלצה בלבד. אף על פי כן, המדינה התבססה עליה בעת קביעת הזכאים לעלייה. ההישענות של הממשלה על רשימות אלה כשלעצמה מהווה קרקע שניתן לערער עליה. אם כי עובדה היא שאין באתיופיה רישום מסודר אודות ההיסטוריה המשפחתית של אזרחיה. אי לכך ניתן להניח שיש בקרב הממתנינים מי שמבקשים לעלות לישראל רק כדי לשפר את איכות חייהם.

במשך השנים מדינת ישראל התבססה על מפקדים שבוצעו באתיופיה ע"צ צוותי בדיקה שונים. בנובמבר 2010, במסגרת החלטת ממשלה 2434, גובשה רשימה סופית של אלה העשויים להיות זכאים לעלייה, אשר מנתה 7,864 ממתנינים מקהילת גונדר לפי קריטריון 'צאצאים ליהודי אתיופיה מצד אימותיהם'. כמו כן, הוחלט שהסוכנות היהודית תחליף את

'זרע ישראל' מצד אימותיהם - צאצאים מיהודי אתיופיה שהתנצרו והם בעלי יכולת הוכחת ייחוס ליהדות בשושלת מצד אימם (אמא של אמא של אמא).

מושג

'זרע ישראל' מצד אבותיהם - צאצאים מיהודי אתיופיה שהתנצרו ולהם יכולת הוכחת ייחוס רק מצד שושלת אביהם.

למרות העבודה המאומצת שהושקעה, ממשלת ישראל מעולם לא אימצה את עבודת הוועדה ולא פעלה בהתאם להמלצותיה.

רובם המוחלט של העולים עד היום, היו הממתינים מ'זרע ישראל' מצד אימותיהם שנמצאים בקהילות טרום שנת 2010, שכן קרבנם ליהדות על פי ההלכה גדולה יותר. בעקבות פעילות 'הוועד הציבורי למען שארית יהודי אתיופיה' בראשות נשיא בית המשפט העליון לשעבר מאיר שמגר, הממשלה קיבלה בשנת 2015 את החלטה 716 אשר מתייחסת לכלל הממתינים מ'זרע ישראל' שהמתינו בקהילות לפני שנת 2010. החלטה זו יצרה תקדים המאפשר הבאת צאצאים מ'זרע ישראל' מצד אבותיהם אשר להם קרובי משפחה מדרגה ראשונה בארץ, ובחינת הבאת ממתנים שלהם קרובי משפחה מדרגה שנייה. כך, אלפי אנשים נוספים מבני קהילות אדיס אבבה וגונדר הפכו לזכאי כניסה. בפועל יושמה החלטה 716 באופן חלקי בלבד, באמצעות שלוש החלטות ממשלה אחרות שצמצמו מאוד את הקריטריונים מהשנים 2016, 2018 ו-2020.

ייתכן שנפלה טעות בהחלטת נציגי משרד הפנים. לרוב הממתינים יש בני משפחה מקרבה ראשונה בישראל.

טרם סיום העלייה המאורגנת ב-2013, החל לחץ ציבורי על משרד הפנים להקים ועדת ערר לבחינה חוזרת של מקרים חריגים שלא אושרה עלייתם. לבקשת שר הפנים, גדעון סער, מינתה הממשלה בשנת 2013 ועדת חריגים, בראשות משה ויגדור, שהוסמכה לדון בבקשות. סער ביקש לקבל מהוועדה המלצה כללית אשר יוכל להישען עליה בהגשת הצעת מחליטים של הממשלה. הוועדה קיבלה עשרות אלפי בקשות של משפחות בארץ שטוענות שיש להם קרובים שממתינים לעלייה באתיופיה. כתוצאה מהפניות הרבות גיבשה הוועדה קריטריונים לעלייה במסגרת סמכותה, אך כתב מינויה אפשר לה לתת מענה חלקי בלבד לבעיה.

במשך שנתיים בחנה הוועדה את כל הבקשות. כצפוי, חלק מהבקשות נדחו, חלק אושרו וחלק נדרשו להמציא בפני הוועדה אישורים נוספים. עם זאת, המהלכים הפוליטיים בשנת 2015, שקידמו החלטת ממשלה חדשה לצד פרישתו של סער מתפקידו כשר הפנים, גדעו את פעילותה.

העלאה של כמה מאות עד אלפים בודדים מקרב הממתינים בקהילות. כל שם ברשימה נבחן לעומק טרם עלייתו. לרוב, נדרשים קרובי המשפחה בישראל לפנות למשרד הפנים בבקשה להעלות את קרוביהם ולמלא טופס המפרט את השושלת המשפחתית. נציגי רשות ההגירה הישראלית מגיעים לאתיופיה, חוקרים את המועמדים לעלייה ובוררים את הזכאים מתוך הרשימות, על פי קריטריונים הנקבעים מעת לעת בהחלטות הממשלה. את פרטי התחקיר שולחים למשרד הפנים בישראל, והוא שוקל אם להתיר את עלייתם. התהליך יכול להמשך שנים רבות.

בדרך כלל, אם המועמדות נפסלה והממתינים לא נמצאו זכאים, לא מודיעים להם על סירוב, והם ממשיכים להמתין לשווא לתשובת המשרד ורשות ההגירה.

תהליך זה, שבו נקבעים גורלות של אנשים ומשפחות על בסיס הליכים ביורוקרטיים סבוכים המשתנים ללא הרף, תרם רבות למצבם הקשה של הממתינים במחנה המעבר, וערער את חייהם של משפחותיהם בארץ.^{16 17}

קיימות הערכות שונות ביחס למספר הממתינים באדיס אבבה ובגונדר, המספרים נעים בין 7,000 ל-14,000 ממתינים, ולמעשה מספרם אינם ידוע לאף גורם רשמי (ואולי לאף גורם בכלל). כך, למשל, על פי הרב ולדמן, רב הקהילות, ישנם כ-14,000 ממתינים על פי רשימות שהוא מחזיק בידיו. הסוכנות היהודית גורסת כי על פי חישובים שערכה יש קרוב ל-10,000 ממתינים,¹⁵ ורשות ההגירה מעריכה כי המספרים עומדים על -7,000 8,000 ממתינים. הפער ככל הנראה נובע מכך שלטענת הרב ולדמן יש בקהילות עוד כ-4,000 ממתינים מצד אימותיהם שהגיעו לקהילות אחרי שנת 2010 והם אינם מוכרים לרשויות בארץ ועל כן אינם מופיעים ברשימות. אין דרך לאמת אף אחד מאומדנים אלה שכן אין רשימה רשמית ומעודכנת מאז שנת 2010.

מדיון זה מובן כי ממשלת ישראל מתקשה לגבש עמדה ברורה בשאלת זכאותם לעלייה של הממתינים. בכל שנה, בהתאם ללחצים פוליטיים, מאשרת הממשלה

פרק 3 // התייחסות הלכתית לשאלת יהודי אתיופיה

3.1 | קהילת 'ביתא ישראל'

תהליך ההכרה בשייכותם של קהילת 'ביתא ישראל' לעם היהודי הוא תהליך ארוך שנים. בתחילה עסק בכך רבי דוד בן זמרא (הרדב"ז), פוסק חשוב שחי במאה השש-עשרה. לדעתו:

"ונתברר שהיא מזרע ישראל משבט דן אשר שוכנים בארץ כוש".¹⁸

בתשובה אחרת עומד הרדב"ז על ההבחנה המהותית בין הקראים ליהודי אתיופיה:

"ומפני שלא היו ביניהם חכמים בעלי קבלה תפסו להם פשטי הכתובים. אבל אם היו מלמדים אותם לא היו פוקרים בדברי רבותינו ז"ל, והיו (והרי הם) כתינוק שנשבה לבין הגויים...".¹⁹

אל עמדת הרדב"ז הצטרף תלמידו רבי יעקב קשטרו (המהריק"ש).

במחצית השנייה של המאה התשע-עשרה חלה התעוררות נוספת ביחס למעמד ההלכתי של חברי קהילת 'ביתא ישראל', אותה הוביל הרב עזריאל הלדסהיימר. בתחילת המאה העשרים הצטרף לפוסקי ההלכה הרואים בבני הקהילה באתיופיה

כיהודים, גם הרב קוק זצ"ל, רבה הראשי הראשון של ארץ ישראל. בנוסף, בשנות החמישים של המאה העשרים קבע גם הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג, הרב הראשי הראשון למדינת ישראל, שיש להכיר בהם כיהודים.

בפסיקתו של הרב עובדיה יוסף, הראשון לציון, בשנת 1973, ניתן התוקף המשמעותי ביותר להכרה ביהדותם של 'ביתא ישראל'. פסיקה זו אף קיבלה תוקף נוסף כאשר הרב יוסף, בשנת 1986, ביטל את נוהג 'גיור לחומרה' שהיה קיים גם על פי פסיקתו שלו עם הגעת העולים הראשונים.²⁰ במהלך השנים הצטרפו פוסקי הלכה רבים ותמכו בעמדת הרב יוסף. ביניהם, הרב הראשי שלמה גורן, ששינה את דעתו מקצה אל קצה; הראשון לציון, הרב מרדכי אליהו; והרב הראשי אברהם שפירא.

על אף פסק ההלכה של הרב עובדיה יוסף, הממסד היהודי והישראלי ממשיך להטיל ספק ביהדותם של העולים מאתיופיה. גילויים אלה עולים מידי פעם לסדר היום הציבורי (סוגיות דוגמת נישואין, כשרות במזון וכד').

בחודש פברואר 2020 אישרה מועצת הרבנות הראשית באופן

קבע שאין לפטרם מגיור, אך בה בעת קבע:

"גם קודם גירותם יש מצווה להצילם משמד ומסכנה כדין כל ישראל, ש"ספק נפשות להקל" גם שכאן הספק הוא בעצם יחוסם כיהודים".²¹

עמדה זו של הרב פיינשטיין חשובה מאין כמוה, מפני שהיא מניחה תשתית הלכתית מעמיקה ביחס ההלכה לבני קהילת 'זרע ישראל' ('הפלשמורה').

רשמי את יהדותם של בני קהילת 'ביתא ישראל'. בכך היא ביקשה להבהיר שאין להטיל ספק ביהדותם.

החלטה זו רק הדגישה עד כמה פסק ההלכה של הרב עובדיה יוסף ובעקבותיו הרב מרדכי אליהו והרב עמאר, לא קנה שביטה בקרב רבני ישראל.

ראויה לציון עמדתו של הרב פיינשטיין, גדול הפוסקים בארה"ב במאה העשרים: הרב

3.2 | קהילת 'זרע ישראל'

היהודים האנוסים והבלתי רשומים (פלס-מורה), לפי הנחיית חז"ל: ישראל שחטא ישראל הוא."

כך נהג גם הרב משה שלמה עמאר. במכתבו לראש הממשלה, אריאל שרון מיום 22.5.2003:

"וכבר דרשתי וחקרתי ביהדותם זמן רב וכתבתי פסק דין ארוך ומנומק ובו העליתי שהם יהודים גמורים. וכן פסקתי שלאחר עלותם ארצה יש לעשות להם גיור לחומרה כדי להסיר כל ספק."

כאמור, על אף הצורך בתהליך שיבה ליהדות הכולל גיור, פוסקים רבים ראו בקהילת הפלשמורה, ובשמם הראוי - 'זרע ישראל', יהודים שיש להחיל עליהם את הכלל:

הבסיס ההלכתי המרכזי שהוביל את העמדה ההלכתית אשר נציג להלן,

הוא: "ישראל, אף על פי שחטא-

ישראל הוא".²² העיקרון העומד מאחורי כלל זה הוא: אדם יוכל לבצע תהליך של שיבה ליהדות, אם הוא צאצא יהודי מצד אמו, אף אם התנצר בפועל. נקבע כי יהודי שחטא, גם אם מדובר בחטא חמור דוגמת המרת דתו, הוא עדיין יהודי.

ולראייה, הרב עובדיה יוסף והרב מרדכי אליהו פנו במכתב לראש הממשלה יצחק שמיר בשנת 1991, וביקשו ממנו להעלות את קהילת הפלשמורה מיד וללא דיחוי:²³

"אני מבקש בזה מכבודו לעשות הכל להצלת יהודי אתיופיה, יפה שעה אחת קודם, לרבות את

"...מטרת החברה [שהקמנו] להפיץ את חוק התורה ואת דת היהודים ולהחזיר את היהודים ששכחו את ארצם, את התורה ואת שבטם, שמספרם מגיע ל-50,000 ולמעלה, שפזורים בהררי חבש, שחיהם הוא בחיי החושך, בלחץ וברדיפות הגויים, ולהקים גשר בין היהודים [ביתא ישראל] שנמצאים ובין היהודים שנעלמו... מפעל החברה שלנו הוא לשמור שיהודים לא יעזבו את דתם ולחפש את היהודים שנעלמו בקרב הגויים בתפוצות ארץ חבש; לבנות בית ספר, להקים בית כנסת ולפתח את חיי הישראלים ואת מנהיגיהם. נבקשכם שתושיטו את עזרתכם למען השבט הנידח הזה. תכירו את חברתנו ותקשרו את רבני ישראל עם רבני הפלשים כדי שנקבל עצה ועידוד."

באותה תקופה, השבתם של מומרי 'זרע ישראל' אל היהדות התבצעה על ידי הקייסים. מנהיגי הקהילה הדתיים. מומר אשר ביקש לשוב אל היהדות הגיע לקייס ואצלו למד את עיקרי הדת, קיבל הדרכה, ועבר תהליך של שבעה ימי היטהרות.²⁶ כיום, תהליך ההשבה ליהדות ממוסד ומפקחים עליו מוסדות הרבנות, השיבה אינה ליהדות המקובלת בקרב 'ביתא ישראל', אלא ליהדות האורתודוקסית המוכרת בישראל.²⁷

העמדה ההלכתית של רבנים רבים בקרב הציונות הדתית ביחס לקהילת 'זרע ישראל' היא כי יש להעלותם לארץ, להכיר בהם כבני העם היהודי, אך בד בבד יש לסייעם בתהליך של שיבה ליהדות ולחייבם בגיור.

" ישראל, אף על פי שחטא, ישראל הוא."²⁴ השאלה המתעוררת עקב גישה זו היא עד היכן יש להרחיק, הן במונחי זמן והן במונחי קירבה משפחתית. היינו, אם קריטריון זה יאפשר רק לדור ראשון של מתנצרים לחזור אל חיק היהדות, או שגם דור שני, שלישי וכן הלאה יוכלו להיחשב "ישראל שחטא".

השלמה לסוגיה מתבארת לאור דבריו של הרב פיינשטיין - שחלקם הובאו לעיל:

"אבל גם קודם גירותם יש מצווה להצילם משמד ומסכנה כדין כל ישראל... וגם יש לידע שאפילו אם לדינא אינם יהודים מכל מקום מאחר שחושבים שהם יהודים ומוסרים נפשם על יהדותם, מחויבים להצילם."

חשוב להדגיש שלנוכח דברי הרב פיינשטיין יש לצרף לשרשרת השיקולים את העובדה שהממתינים רואים עצמם כיהודים בעלי קשר דם ל'ביתא ישראל' ומתנהגים כיהודים.

הקייס והכהן הגדול, אורי בן ברוך, שהיה מחשובי מנהיגי 'ביתא ישראל' במאה העשרים, הקים בשנת 1971 את ארגון 'קהילות בית ישראל' להשבת צאצאי 'זרע ישראל' ליהדות. באחד ממכתביו אשר מוען ל'ועד הישראלי למען יהודי איתופיה', חתומים יחד עימו שמונה קייסים נוספים, נכתב:²⁵

פרק 4 // זיקה ליהדות ושיבה לחיקה

בעבר. לטענתם, מרביתם המירו את דתם מרצון, ועל כן אין לראות בהם אנוסים. לפיכך שני מסלולי השבות הראשי והמשני מכוח זכות אבות היו סגורים בפניהם.

בדו"ח גם נכתב כי בשני העשורים האחרונים, נוצר מסלול המכונה "עלייה לצורך גיור" שאיפשר את בואם לישראל של אוכלוסיות שאינן זכאיות עלייה מתוקף חוק השבות בשל זיקתם המובהקת לעם היהודי וקיום אורח חיים יהודי מלא במשך שנים רבות. מקרה זה נכון לקהילה המכונה 'פלשמורה' ובדומה להם גם לקהילת 'בני המנשה' אשר בצפון מזרח הודו - שאנשיה טוענים להיותם צאצאים לשבט מנשה המקראי. העולים מקהילות אלה עוברים בארץ גיור מלא ולאחריו מוכרים כאזרחי המדינה. עד היום הגיעו לישראל באופן זה עשרות אלפי אנשים,

חוק השבות טומן בחובו מורכבויות שונות, כפי שעולה מדו"ח שהוציא משרד התפוצות:²⁸

"חוק השבות כפי שהוא מתפרש כיום יצר הגדרת זכאות שהיא תרכובת בלתי יציבה של מרכיבים הלכתיים ומשפטיים. הנוהג המשפטי כיום בישראל מכיר כזכאי שבות מי שיכולים להראות מוצא יהודי מצד אמם, או מי שהם קרובי משפחה של יהודי עד דור שלישי- כל זאת בתנאי שהיהודי המדובר (מצד האב או האם), לא המיר את דתו לאחרת. הגדרה זו מייצרת מצב שבו ניתנת זכאות שבות למי שאינם יהודים כלל ולא רואים את עצמם יהודים (למשל בת זוג של אדם שהוא בן לאב יהודי), ומצד שני נשללת זכאות זו ממי שהם יהודים מלאים על פי ההלכה (למשל ילד לזוג יהודים שהתנצרו), הוא יהודי מלא על פי ההלכה אך אינו זכאי שבות בישראל"

ועדת צבן (1992) החליטה כי חוק השבות אינו חל על 'זרע ישראל' שהמירו את דתם

'זכאי שבות' - יהודי, בן לאם יהודייה או שנתייגר והוא אינו בן דת אחרת, ובלבד שלא המיר דתו מרצון. בן זוג של יהודי, ילד או נכד של יהודי ובני זוגם.

מושג

'עלייה לצורך גיור' - זכאות לעלייה מתוקף חוק השבות בשל זיקה מובהקת לעם היהודי וקיום אורח חיים יהודי מלא במשך שנים רבות.

אך מנגנון זה מופעל רק לאחר קבלת החלטות ממשלה ספציפיות.

ישנן קבוצות קטנות נוספות, כמו 'אנוסי בלמונטה', האנוסים 'מהאי מיורקה' ואחרים שמספרם מוערך בכעשרים אלף איש לכל היותר, שנמצאים בשלבים של חזרה ליהדות. חלקן קיבלו הכרה רשמית ביהדותם מהרבנות הראשית לישראל. קבוצות אלה לא בהכרח מקושרות עם הרצון לעלות לישראל, למרות שהכרה ביהדותם טומנת בחובה אפשרות עתידית לעלות לישראל.²⁹ באופן כללי עולה

מהדו"ח כי ישנם מיליוני בני אדם הרואים עצמם יהודים או לפחות צאצאי יהודים, וחלקם אף פעילים במסגרות קהילתיות בעלות מאפיינים יהודיים, אך הם אינם זכאי שבות. לקבוצות אלה יש קשרי זיקה שונים לעם היהודי ולישראל, אף שאינם עומדים ברוב המקרים במסגרת ההגדרות המסורתיות של העם היהודי. הקבוצה הגדולה ביותר היא צאצאי אנוסים באמריקה הלטינית, בדרום-מערב ארה"ב, ובדרום אירופה (בעיקר בספרד, בפורטוגל, בצרפת ובאיטליה).

שער שני

תמונת מצב

פרק 1 | נרטיבים ועמדות

פרק 2 | המחיר החברתי

פרק 3 | הגדרת הבעיה

פרק 1 // נרטיבים ועמדות

כמאה שנה על מנת לשרוד. המתח שבין הקהילות ניכר גם על רקע מאבקי העלאת הממתינים וגם במרקם הקהילתי בתוך החברה הישראלית, אם כי הנושא אינו מדובר בגלוי. אף על פי כן, גם לדעת מרבית ההנהגה הרוחנית יש לטפל בסוגיה ולהעלות בהקדם את הממתינים מצאצאי יהודי אתיופיה, אך חשוב שהמנהיגים הרוחניים של הקהילה, שהודרו מהתהליך לאורך השנים, ייקחו חלק בקביעת הקריטריונים ובדיקת ואישור הממתינים.

טענת אי-יהדותם של אלו החיים באתיופיה נשמעת גם מפי שר הפנים, אריה דרעי. לדידו כל בני 'הפלשמורה' אליהם התייחס הרב עובדיה יוסף, עלו משכבר לישראל. הנותרים, אינם יהודים כלל וכלל ועל כן אין להעלותם.³⁰

הקפדתה של ממשלת ישראל על לשון חוק השבות, הובילה לדחייה חוזרת ונשנית של העלאת הממתינים. השופט שמגר סבר שיש להבחין מבחינה משפטית בין 'מומרות אישית' לבין 'מומרות

הבעיות המרכזיות נוצרו על רקע הגדרות וקריטריונים שאינם תואמים את הסיפור ההיסטורי של קהילות יהודי אתיופיה. הממתינים רואים את עצמם כיהודים אשר אבותיהם התנצרו מאונס והם ומשפחותיהם שבו ליהדות. מרביתם לא מבינים מדוע אינם זכאים לעלות לישראל ולא רואים הבדל בינם לבין העולים הראשונים מקרב 'ביתא ישראל'. זאת ועוד, באתיופיה הדת נקבעת על פי האב, ועל כן הממתינים שנותרו בקהילות שהם 'זרע ישראל' מצד אבותיהם, רואים את עצמם יהודים לא פחות מאלה אשר זכו לעלות בשל קרבתם ליהדות מצד אמותיהם.

ישנם מנהיגים ואנשי דת מקרב קהילת 'ביתא ישראל' המביעים התנגדות להעלאת גורפת של כלל הממתינים, לטענתם יש בקרב הממתינים שנותרו באתיופיה אנשים שאינם יהודים כלל. יש הטוענים כי בעוד קהילת 'ביתא ישראל' חרפה נפשה כדי לשמור על יהדותה, קהילת 'זרע ישראל' ויתרה על הנאמנות לדת והמירה אותה לפני

'מומרות אישית' - מקרה בו אדם שנולד לאם יהודייה מחליט מרצונו, בהגיעו לבגרות, להמיר את דתו, וכך הוא יוצא מגדר חוק השבות.

מושג

רקע איחוד משפחות ועל בסיס סעיפים הומניטריים אחרים. הכרעה זו מדגישה ומדגימה, לטענתם, את היחס המפלה של המדינה לעולים אלה. טענת הפקידים הבכירים במשרדי הממשלה היא כי לא מדובר באפליה בזכות לעלייה, כפי שטוענים הפעילים, כי אם בדיוק להפך, מדובר בחסד שהמדינה מעניקה לקבוצה זו. לדבריהם, מדובר בצאצאים מ'זרע ישראלי' מעל שלושה דורות אחורה, שאינם נכללים בחוק השבות, ותהליך העלייה כולל הטבות כלכליות משמעותיות שעולים ממדינות אחרות אינם זכאים להן (למשל סיוע משמעותי בדיור).

אחת הטענות הנשמעות נגד עליית הממתינים מתייחסת לסופיות הטיפול בסוגיה. לטענת פקידים בכירים בממשלה, פעם אחר פעם, מגדירה המדינה קריטריונים מחדש, מעלה את 'הקבוצה האחרונה' והנה תוך זמן קצר הקהילות מתמלאות מחדש בקבוצות של אנשים המבקשים לשוב ליהדותם ולקבל אישור עלייה ארצה. זאת על

נמשכת! לטענתו מכיוון שהממתינים אינם אלה שהמירו את דתם, אלא הוריהם, הם זכאי 'חוק השבת'. מכון המחקר של הכנסת סבר שיש מקום לתת יחס מקל לצאצאי מומרים. לפיכך, אפילו במקרה של מומרות נמשכת, אדם שנולד לתוך דת אחרת יכול, כנכד של יהודי, לבקש הכרה מתוקף חוק השבות מכוח זכות אבות, אפילו אם אביו מומר או גוי- ואין בני הפלשמורה יוצאים מכלל זה.³¹ במקרה דנן, בחרה המדינה לפרש את החוק לחומרה, שכן מומרים כאילו המיר את דתו בעצמו.

הישראלים יוצאי אתיופיה הפעילים לעליית הממתינים, טוענים לאפליה על רקע צבע עורם. לטענתם, הימשכות תהליך ההעלאה של הממתינים קשור קשר עמוק באפליה ממוסדת של הממשלה כלפיהם הנגוע בגזענות. בעוד שעולים משאר היבשות עולים לישראל על רקע חוק השבות, גם אם הקשר שלהם ליהדות איננו הלכתי (לפי סעיף 4ב', לדוגמה, המכונה סעיף הנכד), הרי שהעולים מאתיופיה מגיעים לישראל על

'מומרות נמשכת' - מקרה בו אדם שנולד לאם יהודייה שהמירה את דתה לפני לידתו, ובבגרותו הוא ממשיך להשתייך לדת זו.

ובאדיס-אבבה. כמסתבר, רבים מהם אינם עונים לקריטריונים של זכאות עלייה לישראל וסופם למפח נפש לאחר שנות המתנה מרובות".

בנוסף נטען כי מדובר בהוצאה נגד תקציבית משמעותית. נכון ליום כתיבת דו"ח זה ממשלת ישראל עדיין לא מימשה את החלטת הממשלה 716 משנת 2015 להעלאת חלק מהממתינים. הסיבה הרשמית היא היעדר תקציב.

בחלוף השנים הבעיה מחמירה. הממתינים ממשיכים לחיות, מתחתנים, יולדים ילדים ובכך סיום הפרשה נהיה מורכב ורחוק יותר ויותר.

אף, שהפעילים המרכזיים חותמים על מסמכים המאשרים כי לא תהיה עוד עלייה מקהילות אלה. מצב זה יצר משבר אמון גדול בין פעילי העלייה לבין הפקידים. בהקשר זה ראוי לציין דברים שנכתבו על ידי האגודה הישראלית למען יהודי אתיופיה' בשנת 2008:

"הצגת הנושא במלואו מחייבת גם דיון מעמיק באשר לאופן התנהלותם של הפעילים למען בני הפלשמורה. תמיכתם ללא סייג בכל מי שרואה עצמו נמנה עם הזכאים לעלות לישראל, סופה שהיא פוגעת גם בהם. בעניין זה ראוי לתהות לגבי מקומם של אלה בעידוד תושבי כפרים לנטוש את בתיהם ולהגיע בהמוניהם למחנות בגונדר

פרק 2 // המחיר החברתי

חיים בעוני

החיים בקהילות קשים מאוד. מרבית הממתינים אוכלים רק ארוחה אחת ביום, לנים בחדרים קטנים וצפופים ללא הפרדה בין ההורים לילדיהם, אינם זוכים לתנאי סניטציה מינימליים, ועל גופם בגדים מרופטים. מרבית הממתינים נסמכים כלכלית על משפחותיהם בארץ או על כספי תרומות, זאת לאחר שעזבו את רכושם ואדמתם עם הגעתם לקהילות.

המתנה ארוכת שנים

הממתינים חיים שנים ארוכות בקהילות באי ודאות לגבי עתידם. רבים מהם אינם עובדים, חיים בהמתנה ובחוסר מעש. ממתינים אלה, אם יוחלט להעלותם לארץ, יגיעו בגיל מאוחר וללא הכשרה לחיים בישראל.

קרע בין משפחות

החלטות הממשלה הרבות הביאו להעלאה בכל פעם רק של חלק מהממתינים (בין מאות לכמה אלפים בשנה) והותיר רבים מאחור. אופן קבלת ההחלטות יצר הפרדה בין משפחות: בין הורים לילדיהם, בין אחים, ובין סבים וסבתות לנכדיהם. מצב

זה מוביל לתחושות קשות גם בקרב בני הקהילה שכבר נמצאים בארץ ומרגישים קרועים ממשפחתם.

סיפורם המשותק של העולים לישראל מ'זרע ישראל'

העולים שהגיעו לישראל כמעט ואינם משמיעים את קולם. משיחות שערכנו עם בני הקהילה ופעילים אנו למדים על החששות שלהם. חששם המרכזי הוא ששאר משפחתם לא תקבל את כרטיס הכניסה למדינה מסיבות כלשהן. בשל כך, סיפורם של 'זרע ישראל' אינו נשמע. החברה הישראלית אינה מכירה את סיפורם, למרות שהם מונים מעל לשליש מקהילת יוצאי אתיופיה במדינה.

אובדן אמון במוסדות המדינה

חלק מבני הקהילה איבדו אמון במוסדות המדינה, בנציגי הציבור ובפעילים השונים. חלקם חשים שעושים בהם שימוש ציני הן בביקורים התכופים של פוליטיקאים, אישי ציבור ואנשי תקשורת בקהילות והן בהבטחות הרבות שהם מקבלים ממקבלי ההחלטות בארץ.

העצמה של מתחים פנים קהילתיים

המציאות המורכבת הגדילה את המתיחות בין קהילת 'ביתא ישראל' ל'זרע ישראל'. העולים החדשים אימצו מנהגים דתיים אורתודוקסים התואמים לאורחות חייהם של הפעילים והארגונים התומכים בקהילות. זאת בעוד קהילת 'ביתא ישראל' נאבקה במוסדות הישראליים על מנת שיכירו במנהגיהם היהודיים האתיופיים. על רקע זה מתפתחת מתיחות פנים קהילתית. המורכבות באה לידי ביטוי בעת

נישואים מעורבים, ביצירת בתי כנסיות נפרדים, בהפרדת כשרות ועוד.

ירידה בכוחם של המנהיגים הרוחניים

חלק מהמנהיגים הרוחניים של קהילת 'ביתא ישראל' ציפו שמדינת ישראל תראה בהם כשותפים מרכזיים לתהליכי ניהול העלייה של 'זרע ישראל'. משזה לא קרה, גם בקרב בני קהילת 'זרע ישראל' ירד קרנה של המנהיגות הרוחנית.

פרק 3 // הגדרת הבעיה

תובנות ומסקנות

סיפור שאינו נגמר

היעדר אמון וחשש גדול כי לאחר העלייה יגיעו ממתנים נוספים והסוגיה לא תיפתר

היעדר מדיניות

ממשלת ישראל מתקשה לגבש עמדה בדבר עתידם של הממתנים

פיצול משפחות גרעניות

למרבות הממתנים משפחה בישראל

מעל ל-10 שנות המתנה

ממתנים בתנאים קשים לאורך שנים ארוכות

7-14 אלף ממתנים

הערכות שונות למספר הממתנים

היעדר אחריות וניהול של המדינה, מדיניות מגיבה, לחצים פוליטיים מכתבים את הדרך

מסקנה: צורך בפתרון מעשי ויצירת מסגרת למדיניות סדורה

החלטות שיטתיות וסדורות, ותכנית פעולה מתקצבת לא קיימת. ממשלות ישראל בעשור האחרון נמנעו מבחינה מדוקדקת ולא גיבשו מדיניות כלשהי ביחס לממתנים לעלייה מאיתופיה. מדיניות העלייה של הממתנים מתבטאת בשינויים קטנים שבאים לידי ביטוי בהחלטות הממשלה הרבות. הממשלות הסתמכו בהחלטותיהן

לאור הכתוב לעיל מסקנתנו היא כי הגורם המרכזי להתעצמותה של הבעיה הוא היעדר אחריות וניהול של המדינה לטיפול בסוגיה.

היעדר מדיניות ברורה

מאז שנת 2010 ממשלת ישראל מתקשה לקבל החלטה בסוגיית העלייה מאיתופיה. לממשלת ישראל אין מדיניות ברורה, אין

סירוב רשמית בנוגע לעלייתו ארצה. תשובות שליליות, אם נשלחו, הועברו רק למשפחות בישראל, אשר הגישו בקשה עבור קרוביהם הממתינים. לאורך השנים משפחות רבות לא קיבלו שום תשובה. בד בבד, לא פעם אושרו לעלייה כאלה שבעבר ניתנו לגביהם תשובות שליליות, כך שכל 'לא' יכול שיהיה בבחינת 'לא, בינתיים'.

לחצים פוליטיים מכתבים את הדרך

פעולות ממשלות ישראל לאורך השנים נעשו כתגובה ללחצים שונים שהופעלו בתקופות שונות, והדבר הביא לחוסר אמון עמוק בין הצדדים. גורמי הממשל מעדיפים להימנע או לדחות את העיסוק בסוגיה ומשאירים את קבלת ההחלטות לפוליטיקאים. האחרונים, מקבלים את החלטותיהם על פי הלחץ שמופעל עליהם, מבלי להכיר את התמונה המלאה לעומקה ומבלי לגבש מדיניות קוהרנטית וארוכת טווח. היות שעלייתם של 'זרע ישראל' אינה מעוגנת בחוק מחייב לטווח הארוך, לזהותם של קובעי המדיניות ישנו משקל מכריע בתהליך.

על פעולות של גורמים לא רשמיים (הגם שאלה עשו כמיטב יכולתם). כאמור, אפילו רשימת הממתינים מתבססת על פעילות וולונטרית של אנשים וארגונים פרטיים ולא על נתונים רשמיים של המדינה.

קושי בהוכחת הייחוס ובחינת הזכאים

בשל מגבלות טכניות רבות הנובעות ממחסור במסמכים תיעודיים רשמיים, ומדיניות תיעוד שונה באתיופיה מזו הקיימת בישראל, נאלצת המדינה להתבסס על שושלת הייחוס המצוינות על ידי חברי הקהילה עצמם, וזאת מבלי לתת משקל בקביעת הקריטריונים להנהגה הרוחנית ולזקני העדה. דבר זה מביא למידע סותר לגבי מספר הממתינים לעלייה ולקושי בערעור על החלטות המדינה כאשר היא דוחה את כניסתם ארצה. בנוסף, קיומן של הרשימות ומפקדי האוכלוסין שנועדו "לעשות סדר", יצרו מצבים בהם לאנשים שלא נכללו ברשימה כלל לא ניתנה ההזדמנות להוכיח את שייכותם ל'זרע ישראל' על פי קריטריונים ברורים. המדינה מעולם לא שלחה למי מהממתינים הודעת

שער שלישי

הפתרון המוצע

פרק 1 | הצעה למדיניות סדורה

פרק 1 // הצעה למדיניות סדורה

מומלץ כי מדינת ישראל תקיים בחינת עומק של מדיניות ההגירה והעלייה. השינויים העוברים על יהודי התפוצות והשונות הגדולה בין העולים מחייבים את מדינת ישראל לחשוב מחדש בצורה משוכלת הן על מדיניותה, בדגש על תיקונים בחוק השבות והן על הקשר שהיא מקיימת עם התפוצות. עם זאת, מפאת הדחיפות והייחודיות שבסוגיית יהודי אתיופיה אנו מוצאים לנכון לקיים פתרון נפרד ומהיר בסוגיה זו.

לאור האופי הייחודי של קהילת יהודי אתיופיה וההיסטוריה הייחודית של מדינת אתיופיה ראוי היה שממשלת ישראל תגבש מדיניות סדורה וברורה באשר לשארית יהודי אתיופיה.

סוגיית חוק השבות וחוק הכניסה היא הבסיס לפתרון רחב של סוגיית הממתינים באתיופיה וסוגיות נוספות הקשורות בה, העומדות לפתחה של מדינת ישראל.

הצעה לפתרון

אחריות וניהול של המדינה, מדיניות יוזמת, חשיבה והעמקה משותפת המתווה את הדרך

 <p>גיור</p>	 <p>הכנה לעלייה וקליטה</p>	 <p>סירוב הגירה</p>	 <p>גיבוש מדיניות</p>	 <p>החלטת ממשלה</p>
<p>ניצול השהיה בקהילות להכנה לקראת גיור, ובמידת האפשר להשלמתו</p>	<p>הכנה לעלייה באתיופיה כולל לימוד עברית והכשרה מקצועית, ותכנון קליטה מיטבית בישראל בשותפות הסוכנות היהודית</p>	<p>תינתן תשובה רשמית של מדינת ישראל לכל מי שלא יימצא זכאי לעלייה</p>	<p>א. יצירת רשימה מהימנה של הממתינים ופרטיהם ב. גיבוש קריטריונים לזכאות לעלייה ג. אישור עלייה מידיי לזכאים לרבות חוק השבות</p>	<p>ממשלת ישראל תגבש במהירות מדיניות באשר לממתינים</p>

והסוכנות היהודית. רצוי שהמאגר יסתמך על כלל הרשימות הקיימות: רשימת אפרתי-ולדמן, ועדת ויגדור, בקשות לאיחוד המשפחות הנמצאות ברשות ההגירה, והרשימות המעודכנות של הקהילות כולל הממתנים שהגיעו לאחר שנת 2010. בהקשר זה המדינה תייצר שקיפות אל מול הפניות של משפחות הממתנים בארץ, הטוענים כי אינם מקבלים תשובות במשך שנים, ותעדכן אותם בסטטוס פניהם.

- ▣ לגיבוש קריטריונים לזכאות לעלייה, תוך פרק זמן של שלושה חודשים.
- ▣ אישור עלייה מיידית לזכאים. יש להתייחס בהליך אישורי הזכאות לקהילת טיגראי ולאפשר את עלייתה מתוקף חוק השבות.

עם סיום העבודה תוגשנה ההחלטות לאישור הממשלה ותיושמה במשרדים הרלוונטיים. מוצע למנות איש מקצוע שיתכלל בין כל הגורמים והמשרדים לצורך בקרה על ביצוע החלטת הממשלה. אישור זכאות יחייב את המדינה להעלות את אלה שיזכו בו, ללא קיום מכסות הכורכות את יישום ההחלטות בעלותן הכלכלית. על המדינה לעשות כל שביכולתה לסיים את התהליך ולמנוע את התמשכותו על פני

אשר על כן, ולאור המורכבות הרבה וייחודיותה של הסוגיה, אנו מציעים את דרך הפעולה הבאה לקידום פתרון:

1. החלטת ממשלה:

ממשלת ישראל תאשרר ותעדכן את החלטותיה להעלאת הממתנים באתיופיה. הממשלה תטיל על שרת העלייה והקליטה להכין תכנית לעלייה תוך קביעת תאריך יעד לסגירת קהילות המעבר בגונדר ובאדיס. קביעת הקריטריונים תעשה בשיתוף:

- ▣ מנהיגות רוחנית מקהילת יהודי אתיופיה, זקני העדה ורבנים מובילים מהציבור הכללי
- ▣ נציגי משרד הפנים ורשות ההגירה
- ▣ נציגי הסוכנות היהודית לישראל
- ▣ נציגי הממתנים
- ▣ מומחים לנושא

2. גיבוש מדיניות:

ממשלת ישראל תגבש מדיניות סדורה ותפעל:

- ▣ ליצירת רשימה מהימנה ושקופה של הממתנים ופרטיהם בשיתוף עם רשות האוכלוסין וההגירה, משרד הפנים

4. ניהול ואחזקת קהילות המעבר וקליטה מיטבית בישראל:

קהילות המעבר יעברו באופן מיידי לניהול של הסוכנות היהודית. אנו ממליצים שהסוכנות היהודית תכיר בקהילת הממתינים בגונדר ובאדיס אבבה כקהילה יהודית. להכרה זו משקל דרמטי. כך ניתן יהיה לשלוח שליחים להוראת העברית, לימודי יהדות לקראת גיור, הכשרה מקצועית והכנה לעלייה. כמו כן, ניתן יהיה להעניק טיפול רפואי ראוי וסיוע בתזונה. ממשלת ישראל, בהובלת שרת העלייה והקליטה ובשותפות הסוכנות היהודית, שרי האוצר והשיכון, תכין תכנית קליטה מיטבית לעולים.

5. גיור:

מומלץ לנצל את השהיה בקהילות להכנה לקראת גיור, ובמידת האפשר להשלימו. סיום תהליך הגיור באתיופיה יאפשר להעלותם כיהודים מתוקף חוק השבות. בעת תהליך הגיור מומלץ להבחין בין מי שבידו להוכיח שהוא מזרע ישראל מצד אימותיו (שעל פי ההלכה האורתודוקסית הוא יהודי לכל דבר) ועל כן נדרש לגיור לחומרה, לבין מי שלא יוכל להוכיח זאת ונדרש לגיור מלא. מומלץ לבחון אפשרות למינוי דמות רוחנית מהקהילה בראש מערך הגיור של העולים החדשים.

תקופה ארוכה. להערכתנו כל התהליך מתחילתו ועד עליית אחרון העולים צריך להסתיים תוך שנתיים.

3. הודעה רשמית לאלה שיימצא שאינם זכאי עלייה:

מי שנמצא שאינו זכאי לעלייה או לכניסה לישראל יקבל הודעת דחייה רשמית עם הסבר מנומק ממדינת ישראל. לזכותם של אלה שנמצאו לא מתאימים תעמוד וועדת ערר. את האישורים והדחיות יקבלו הממתינים באופן ישיר רק על ידי נציגיה הרשמיים של המדינה.

כל בקשת עלייה שתוגש אחרי עבודת צוות העלייה תועבר לשגרירות ישראל באתיופיה ותידון כמקובל בבקשות הגירה או עלייה הנהוגות בנציגויות של ישראל בעולם. מוצע לבחון שיתוף פעולה עם ממשלת אתיופיה לסיוע לאלה שלא אושרה כניסתם לישראל, בתמיכה כספית וחזרה לחיים מחוץ לקהילות.

המדינה תספק למשפחות הממתינים בארץ, תשובות חיוביות או שליליות לגבי ההכרעה בעניינם. מתווה זה ישים סוף להתעלמות ארוכת השנים מפניותיהם, תוך הותרתם בסבך הביורוקרטיה הישראלית ללא תשובה.

נספח // הצעה לקריטריונים

קריטריוני חובה

א. הוכחת ייחוס משפחתי יהודי לזרע
ישראל. מספר דרכים יכולות לסייע
בהוכחת הייחוס:

▧ הופעה כזרע ישראל ברשימות משרד
הפנים המהוות את הבסיס לבדיקת
הזכאות.

▧ אישורם של המבקשים על ידי הקייסים
או זקני העדה המוכרים (על פי היכרותם
עם השושלת המשפחתית).

▧ שייכות לקהילה מוכרת בריכוזים של
אנוסים או קהילות שסבלו מאנטישמיות
(למשל מכונים ע"י תושבי האזור
כפלשים).

ב. רצון לשיבה ליהדות.

ג. מוכנות לעבור גיור.

מסמך זה מצורף כנספח שכן הקריטריונים
לזכאי העלייה צריכים להיות נידונים
לעומק בוועדה הציבורית שתוקם. עם
זאת, ראינו לנכון להוסיף למתווה זה נספח
עם הצעה שלנו לקריטריונים בסיסיים.

הבנייה של הקריטריונים יאפשרו למדינת
ישראל לקבל אחריות מלאה על הנושא
תוך קביעה ברורה של מי זכאי ומי אינו
זכאי. מטרת הקריטריונים לאפשר למי
שהוא משושלת יהודית לעלות בכבוד
לארץ. מצד שני, הקריטריונים יבחינו בין
מי שאינו זכאי וגם לא יהיה זכאי לעלייה
ויאפשרו לו להמשיך את חייו.

אנו ממליצים לוועדה הציבורית לקיים
היועצות עומק עם מומחים בהיסטוריה
האתיופית, בעלי תפקידים מהעבר שעסקו
בסוגיה, קייסים ואנשי דת.

הקריטריונים נבנו כך שהתקדים שנוצר
הוא מאוד ספציפי והסיכוי שאנשים
רבים במדינות נוספות בעולם יתאימו
לקריטריונים הנ"ל הוא נמוך.

מקרים הומניטריים

מקרים הומניטריים ייבחנו בנפרד, מוצע לתת עדיפות לסיוע לבאים:

▮ בודדים ללא עורף משפחתי באתיופיה שמרבית משפחתם נמצאת בארץ (קשישים, חד הוריות ונשים מוכות).

▮ אלמנים שנישאו לזכאי עלייה מ'זרע ישראל' מצד האם או האב, שעלייתם סורבה בשל מוות של בן או בת הזוג ולהם ילדים משותפים.

▮ יתומים שקרובי משפחתם מדרגה שנייה עלו ארצה מתוקף היותם זכאי חוק השבות או חוק הכניסה מ'זרע ישראל' מצד האם או האב.

קריטריונים מסייעים

במידה ויש קושי בהוכחת הייחוס ניתן להסתייע בשילוב של שניים מהקריטריונים הבאים:

א. חברות באחת הקהילות (גונדר או אדיס) בעשר השנים האחרונות.

ב. קיום משפחה מדרגה ראשונה בארץ אשר עלו מתוקף זכאות של חוק השבות או ייחוסם ל'זרע ישראל' מצד אם או אב. יודגש כי נוצרי שעלה בשל נישואיו לאדם זכאי עלייה השייך לזרע ישראל, לא יוכל להביא את משפחתו, למעט ילדיו הקטינים. (במקרים בהם לא נבחנה זיקתו של הקרוב בארץ ל'זרע ישראל', בשל עלייתו מתוקף זכאות של בן או בת הזוג, חלה חובה על רשות ההגירה ומשרד הפנים לבחון את השושלת והזיקה ל'זרע ישראל'. אם ימצא הקרוב בארץ שייך ל'זרע ישראל' יתאפשר עלייתו של הממתין).

ג. הופעה ברשימות הממתנים.

מקורות והערות

- 1 | מכון טאוב: הישגי העולים מאתיופיה, נחום בלס, 2015.
- 2 | מחאת יהודים עולי אתיופיה התחוללה בכמה סבבים. הראשונה, 'מחאת הדם', מסביב להשמדה גורפת של מנות דם שנתרמו למד"א על ידי יהודים עולים מאתיופיה פרצה בשנת 1996. מחאת הדם התחדשה בשנת 2006. מחאה נוספת פרצה בשנת 2012 פרצה מחאה בעקבות הדרת עולי אתיופיה משכונת מגורים בקרית מלאכי. בשנת 2015 פרצה מחאה בעקבות הכאת החייל דימאס פיקדה ובשנת 2019 פרצו מחאות עקב הריגתו של סלומון טקה על ידי שוטר.
- 3 | מכתב מי. שמעוני, סמנכ"ל משרד החוץ, אל מנכ"ל המשרד. 23.6.1972.
- 4 | הרבנות הראשית הכירה באופן רשמי בפסיקתו של הרב עובדיה יוסף וביהדותם של 'ביתא ישראל' רק בינואר 2020.
- 5 | שו"ת יביע אומר' חלק ח' אה"ע סימן י"א, תשל"ג.
- 6 | "ציונות היא עיוורת צבעים" - השיח בדבר העלאתם של יהודי אתיופיה לישראל (1970-1985), מאת חן טננבאום-דומנוביץ, 2013.
- 7 | יהודי אתיופיה ומורשתם - חקר הלכה. הרב מנחם ולדמן, 2019.
- 8 | ויקיפדיה, 'עקיבא ברהן' ובתי הספר של בית ישראל'.
- 9 | תלמי-כהן, ר. (2013). עבודת גמר לתואר מוסמך: העלייה כמסע: זרע ביתא ישראל (הפלאשמורה) בין ארבע תחנות בדרך מאתיופיה לישראל. תל אביב: אוניברסיטת תל אביב.
- 10 | פויכטונגר, צ. (2017). עבודת גמר לתואר מוסמך במדיניות ציבורית: ביטויים של ספק - השיח המדינתי בנושא עליית זרע ביתא ישראל. ירושלים: האוניברסיטה העברית.
- 11 | קורינאלדי, מ. (2001). חידת הזהות היהודית חוק השבות הלכה למעשה. שריגים: נבו.
- 12 | ארכיון הרב מנחם ולדמן.

- 13 | יהודי אתיופיה ומורשתם - חקר הלכה. הרב מנחם ולדמן, 2019, עמ' 347-348.
- 14 | האוכלוסייה ממוצא אתיופי בישראל- לקט נתונים לרגל חג הסיגד, למ"ס, 2019.
- 15 | החישוב מבוסס על מספר האנשים המופיעים ברשימת אפרתי מ-1999, בהפחתת מספר העולים שעלו מאז 1999 ועד היום מהקהילות בגונדר ובאדיס. באופן זה הגיעו לכ-7,500 ממתנים שמופיעים ברשימות וטרם עלו, ובהתאם להערכות ילודה הגיעו לכ-10,000 ממתנים נכון להיום.
- 16 | פויכטונגר, צ. (2017). עבודת גמר לתואר מוסמך במדיניות ציבורית: ביטויים של ספק - השיח המדינתי בנושא עליית זרע ביתא ישראל. ירושלים: האוניברסיטה העברית.
- 17 | תלמי-כהן, ר. (2013). עבודת גמר לתואר מוסמך: העלייה כמסע: זרע ביתא ישראל (הפלאשמורה) בין ארבע תחנות בדרך מאתיופיה לישראל. תל אביב: אוניברסיטת תל אביב.
- 18 | שו"ת הרדב"ז, ד', רי"ט.
- 19 | שו"ת דברי דוד הכלות אישות סעיף ה'; שו"ת רדב"ז חלק ז', ה'.
- 20 | להרחבה: יהודי אתיופיה ומורשתם - חקר הלכה. הרב מנחם ולדמן, 2019, עמ' 107-110.
- 21 | הרב משה פיינשטיין, שו"ת 'אגרות משה', אבן העזר, ה', סימן א'; , 'תחומין', י"ב, תשנ"א.
- 22 | בבלי סנהדרין דף מד, א'.
- 23 | מכתב הרב עובדיה יוסף אל ראש הממשלה יצחק שמיר, במבצע שלמה, 25.5.1991.
- 24 | ארליך, ח., סלומון, ה. וקפלן, ס. (2003). אתיופיה. נצרות, אסלאם, יהדות. תל אביב: האוניברסיטה הפתוחה.

- 25 | קייס אורי בן ברוך, וולקה, כ"א אייר תשל"א, 16.5.1971.
- 26 | ולדמן, מ. (1995). בני "הפלאשמורה" ושיבתם ליהדות לאור ההלכה. ירושלים: מכון שבות עם.
- 27 | פויכטונגר, צ. (2017). עבודת גמר לתואר מוסמך במדיניות ציבורית: ביטויים של ספק - השיח המדינתי בנושא עליית זרע ביתא ישראל. ירושלים: האוניברסיטה העברית.
- 28 | דוח הוועדה הציבורית המייעצת לבחינת יחסה של ישראל לציבורים בעולם בעלי זיקה לעם היהודי. משרד התפוצות, 2018.
- 29 | דוח הוועדה הציבורית המייעצת לבחינת יחסה של ישראל לציבורים בעולם בעלי זיקה לעם היהודי. משרד התפוצות, 2018.
- 30 | ראיון בגל"צ של שר הפנים, אריה דרעי בתכנית 'וילנסקי את ברדוגו', 11.2.2020.
- 31 | מי-עמי, נ. (2005). הגברת קצב העלאת הפלשמורה לישראל. הכנסת: מרכז המחקר והמידע.

"...מדינת ישראל תהא פתוחה לעליה יהודית ולקיבוץ גלויות;

תשקוד על פיתוח הארץ לטובת כל תושביה;
תהא מושתתה על יסודות החירות, הצדק
והשלום לאור חזונם של נביאי ישראל;
תקיים שוויון זכויות חברתי ומדיני גמור לכל
אזרחיה בלי הבדל דת, גזע ומין; תבטיח
חופש דת, מצפון, לשון, חינוך ותרבות;
תשמור על המקומות הקדושים של כל
הדתות; ותהיה נאמנה לעקרונותיה של
מגילת האומות המאוחדות."

מגילת העצמאות

